

AVRUPA'DA ÇOCUK MÜZELERİ: FRANKFURT VE HAMBURG ÖRNEĞİ*

CHILDREN'S MUSEUMS IN EUROPE: EXAMPLE OF FRANKFURT AND HAMBURG

Ceren Karadeniz**

Giriş

Çocuklarımızın müzeleri, bilim, kültür ve sanat ürünlerini sergilemek, toplumu aydınlatmak amacıyla insanın ve teknolojinin gelişimi ve doğal olayların oluşumu gibi konularda araştırma yapan bilimsel ve halka açık birer öğrenme merkezleridir. Müzeler zaman içinde, insanların bilgi birikimini artırmak, sosyal barışı, toplumsallaşmayı ve hoşgörüyü sağlamak gibi görevler de edinmiştir. 19. yüzyılın sonuna kadar, eser toplama, koleksiyon oluşturma, eserlerin bakım ve onarımlarını gerçekleştirme, sergileme ve araştırma işlevlerini devam ettiren müzeler, 20. yüzyılın başından itibaren geliştirdikleri “eğitim etkinlikleriyle” dikkat çekmişlerdir. Böylece müzede eğitim her tür ve boyuttan müzenin en önemli işlevlerinden biri haline gelmiştir. Eğitim işlevinden yola çıkan günümüz müzeleri, farklı yaş gruplarındaki ziyaretçilere kaliteli serbest zaman etkinlikleri sunan

* Bu makale Ankara Üniversitesi Müze Eğitimi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Bekir Onur'un danışmanlığında hazırlanan Karadeniz, C. (2009). Dünyada Çocuk Müzeleri ile Bilim, Teknoloji ve Keşif Merkezleri'nin İncelenmesi ve Türkiye İçin Bir Çocuk Müzesi Modeli Oluşturulması adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma Görevlisi Ankara Üniversitesi 06590 Cebeci Ankara

alternatif eğitim kurumları olmuşlardır. Müzeler için en önemli sorun ise eğitimin nasıl yapılandırılacağı konusu olmuştur. Hein'a göre (1998), müze ziyaretçilerinin ilgi, merak ve heyecanlarını etkileşimli, planlı ve programlı etkinliklerle buluşturmak, müze deneyimini 'yaparak ve yaşayarak' öğrenmeye dayandırmak son derece önemlidir. Bu nedenle bazı müzeler çocuk ve gençlerin 'yaparak ve yaşayarak' öğrenmelerini olanaklı kılmak için salt 'eğitim' amacıyla kurulmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yaparak ve yaşayarak öğrenme felsefesini en etkin biçimde hayata geçiren müzeler çocuk müzeleridir. Bu çalışmada ziyaretçiyle koleksiyon arasında doğrudan bağlantı kuran ve etkileşimli sergilerle çocuk ve gençlerin öğrenme süreçlerini etkileyen çocuk müzeleri, yapıları ve amaçları bağlamında incelenmiş, Hamburg Klick Çocuk Müzesi ile Frankfurt'taki Çocuk Müzesi'nin sergileri, eğitim etkinlikleri ve atölye çalışmaları araştırmacı tarafından yerinde gözlemlenerek ayrıntılarıyla tanıtılmıştır.

Çocuk Müzeleri

Çocuk müzeleri, genellikle 12 yaşa kadar olan çocukların gelişimini temel alarak öğrenmeye öncelik tanıyan, çocukların yaşadıkları çevreye ve dünyada olup bitene tanıklık etmelerini sağlayacak bilgi ve materyalleri araştıran, inceleyen, depolayan ve bunları sadece çocukların değil gençlerin ve yetişkinlerin de eğitimi amacıyla sergileyen merkezlerdir. Bu müzeler; çocukların bilim, sanat ve teknolojiye ilgi duymalarını amaçlayarak, öğrenme isteklerini artırmayı hedefler. Aynı zamanda bu müzeler, ziyaretçilerin hayal güçlerini oyun ve canlandırma gibi yöntemler kullanarak geliştirebildikleri etkinlik alanlarıdır (Cleaver, 1988). Bu nedenle Gurian (2006), çocuk müzelerini, amaç ve vizyon bakımından olağan ve geleneksel yapıdaki pek çok müzeden farklı, dinamik, yenilikçi ve 'cesur müzeler' olarak tanımlamıştır. Cesur müzelerde, oluşturulan koleksiyon, eserlerin sergilenme biçimleri, çeşitlilikleri ve sergi temaları geleneksel müzelere oranla çok farklıdır. Regnier (1987), çocuk müzelerinde şu temel özellikler üzerinde durmuştur: Çocuk müzeleri ziyaretçi merkezlidir. Çocuklar bu müzelerde özgürce hareket edebilmekte, seçim yapabilmekte ve aidiyet bilincine sahip olmaktadır. Çocuk müzelerindeki sergiler çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak hareketli, etkileşimli ve popüler konular ele alınarak tasarlanmaktadır. Çocuk müzelerinde öğrenmeye yönlendirme nesnelere ve temalar üzerinden gerçekleştirilmekte ve müze etkinlikleri bu çerçevede hazırlanmaktadır. Çocuk müzelerinin ortaya çıkış amacı, çocukların zevklerini inceleyecek, yaşama ilişkin konulara ilgilerini artıracak ve onların aileleri ve arkadaşlarıyla birlikte eğlenceli vakit geçirmelerini sağlayacak ve öğretmenlere yaratıcı programlar sunacak bir serbest öğrenme ortamı oluşturmaktır.

Çocuk müzelerinin ortaya çıkışı 20. yüzyılın başlarına rastlamaktadır. 1900'lerin başında benimsenen dokunarak ve yaparak öğrenme anlayışıyla, John Dewey, Maria Montessori ve Jean Piaget'nin etkin ve kalıcı öğrenmeye yönelik teorileri okul ortamı dışında öğrenme ortamları oluşturulmasını gerekli kılmış; eğitime verilen önemin artmasını sağlamıştır. Dünyanın ilk çocuk müzeleri Amerika Birleşik Devletleri'nde ziyarete açılmıştır. 1899 yılında açılan Brooklyn Çocuk Müzesi'nin öncülük ettiği bu müzelerin sayısı 1925

yılının sonuna kadar hızla artmıştır. Brooklyn Çocuk Müzesi'nin kuruluş amacı, çocukların ilgilerini çekecek heyecan verici ve etkileyici sergiler tasarlamaktır (Gallup, 1939). Bu müze, alışılmışın aksine bir nesneyi ön plana çıkaran ve onu vitrinlerin ardında saklayan bir yapıdan çok, onu çocuklarla buluşturan bir eğlence ortamıdır. 1925 yılına kadar müzeyi ziyaret eden 200.000'i aşkın kişi, müzede gerçek nesnelere temas edebildikleri etkinliklerin parçası olmuşlardır. ABD'de ziyarete açılan ilk çocuk müzeleri, eski binalara yerleşmiş, binalardaki tüm boş alanları sergi ve atölyeler için kullanmışlardır. Bu müzelerin çoğu arkeolojik nesnelere ya da doğa tarihi numunelerini sergilemiş ve koleksiyonlarını ziyaretçilerin eğitimi amacıyla kullanıma açmışlardır. Çocuk müzeleri dışında, oyuncak müzeleri, çocukluk müzeleri ve çocuk sanatları müzeleri de bulunmaktadır. Bu müzelerin ortak özelliği çocukluğun tarihini araştıran, oyuncak, oyun, çocuk kıyafetleri, çocuk eşyaları ve çocuk elinden çıkan veya çocuğa yönelik hazırlanan görsel sanatlar eserlerinden oluşan koleksiyonlar oluşturmalarıdır.

Avrupa'da Çocuk Müzeleri

ABD'deki bağımsız ve kendi kaynaklarını yaratan örneklerin aksine Avrupa'daki çocuk müzelerinin çoğu başka bir müze bünyesinde kurulmuştur. Birçok kaynağa göre Avrupa'nın ilk çocuk müzeleri; Almanya'da 1970 yılında ziyarete açılan Berlin Halk Müzesi'ne bağlı Gençlik Müzesi ve 1972 yılında kurulan Frankfurt Tarih Müzesi'ne bağlı Frankfurt Çocuk Müzesi'dir. Her iki müze de, başka bir müze bünyesinde çocuk ve gençler için düzenlenmiş yapılarak öğrenme mekânlarıdır (Zilcioğlu, 2008). Avrupa'da konusunu çocuk ve çocuklukta alan çok sayıda müze bulunmaktadır. Ancak çocukların eğitimine yönelik sergiler hazırlayan müzeler 1980 yılından sonra açılmıştır. Avrupa'nın ilk çocuk müzeleri Almanya'da kurulmuştur. Berlin Halk Müzesi'nin Gençlik Müzesi ve Frankfurt Çocuk Müzesi'nden sonra, 1983 yılında Nürnberg Çocuk Müzesi, 1987 yılında Wilhelm Lehbruck Çocuk Müzesi, 1988 yılında ise Neusdadt Çocuk Müzesi ziyarete açılmıştır. 2005 yılına gelindiğinde Almanya'nın Münih, Stuttgart, Bonn, Fulda, Bremen, Berlin, Halle ve Hamburg şehirlerinde bağımsız ya da bir müzenin birimi olarak açılan çocuk müzesi sayısı 40'ı aşmıştır. Ülkede çocuk müzelerinin yanı sıra çok sayıda oyuncak müzesi de bulunmaktadır.

Avusturya'da açılan ilk çocuk müzesi 1994 yılında Viyana'da açılan Zoom Çocuk Müzesi'dir. 2002 yılında yine Viyana'da Schönbrunn Sarayı'nda çocuk müzesi açılmış ve bu müzeyi 2003 yılında Frida & Fred, Graz Çocuk Müzesi izlemiştir. İngiltere'de ise modern çocuk müzelerinin 90'lı yıllarda açıldığı görülmektedir. Ayrıca İngiltere'de çocuk müzelerinin yanı sıra çocukluğun tarihini araştıran ve geniş bir çocukluk tarihi koleksiyonuna sahip olan Victoria ve Albert Çocukluk Müzesi de bulunmaktadır. 1925 yılından beri çocukluk ve çocukluğun tarihine yoğunlaşan müzenin amacı çocukluğun tarihini çocuklar tarafından ve çocuklar için yapılmış nesnelere aracılığıyla araştırmaktır. Müzenin ilgi alanı oyuncaklar, çocuk giysileri, çocuk kitapları ve çocukluğun toplumsal tarihidir (Onur, 2002). İngiltere'de çocuklara yönelik sergi ve etkinlikler düzenleyen müzeler arasında 1950'de kurulan Pollock Oyuncak Müzesi, 1973'de kurulan Anglesey Çocuk Müzesi, 1984'te ku-

ruhan Hampshire Teddy Bear (Oyuncak Ayı) Müzesi, 1985'te açılan Dewsbury Yerel Tarih ve Çocukluk Müzesi, 1989'da kurulan Cumberland Oyuncak ve Maket Müzesi, 1992'de Halifax'da açılan Eureka Keşif Müzesi, 2000 yılında açılan Londra Teddy Bear (Oyuncak Ayı) Müzesi ve 2005 yılında Kent'te açılan Canterbury Çocuk ve Rupert Oyuncak Ayı Müzesi'ni sayabiliriz. Eureka Keşif Müzesi, 'Çocukların Yaratıcılık Alanı' olarak adlandırılan ve ağırlıklı olarak bilim ve teknoloji konulu sergiler hazırlayan bir keşif merkezidir.

İskoçya da çocuk ve çocukluk tarihi üzerine kurulan müzelere sahiptir. Ülkenin ilk çocuk müzesi 1955 yılında açılan Edinburg Çocukluk Müzesi'dir. Müzenin amacı, çocukların geçmişteki yaşamlarının bütün yönlerini yansıtan nesnelere bir koleksiyonunu sergilemektir (Onur, 2002). Bu müzeyi 1997 yılında açılan Highlands Çocukluk Müzesi ile Glendale Oyuncak Müzesi izlemektedir. İrlanda ise çocuk müzesiyle ilk kez 1997 yılında Dublin'de açılan Imaginosity ile tanışmıştır. Bu müzeyi 1995 yılında The Ark, Çocuk Kültür Merkezi izlemiştir. Hollanda'da 1904'te açılan ve 1986 yılında yenilenen Museon adlı bilim merkezi ile Tropenmuseum'un 1975 yılında açılan Çocuk Müzesi Bölümü ülkenin ilk etkileşimli çocuk müzeleri olarak dikkat çekmektedir. Hollanda ayrıca Avrupa'nın en büyük keşif merkezlerinden biri olarak 1997 yılında açılan Nemo Keşif Merkezi'ne de ev sahipliği yapmaktadır. İtalya'da çocuklar için 2001 yılında Explora Roma Çocuk ve Keşif Müzesi ile Cenova Çocuk Kenti ziyarete açılmıştır. İspanya'da, 1989'da Albecete'de bir çocuk müzesi kurulmuştur. Belçika'da 1976'da açılan Brüksel Çocuk Müzesi, 1997'de Suske en Wiske Çocuk Müzesi ve 2000 yılında Technopolis Keşif Merkezi açılmıştır. İsviçre'de 1985 yılında Schweizer Çocuk Müzesi açılmıştır. Bu müzenin ardından, 2005 yılında Creaviva Çocuk Müzesi ve 2007'de Zürih'te Kindercity Çocuk Müzesi açılmıştır. Kindercity Çocuk Müzesi bilim ve teknoloji içerikli müze galerilerinde doğa tarihi, insan fizyolojisi, teknoloji ve etnoloji gibi konulara değinmektedir. Fransa'da ise bilim, teknoloji ve keşif merkezleri ağırlıktadır. Avrupa'nın en büyük bilim ve teknoloji merkezi olan Paris Endüstri Şehri 1994 yılında ziyarete açılmıştır. Norveç'in ilk ve tek çocuk müzesi 2001'de açılan Norsk Çocuk Müzesi'dir. Ülkenin 2. çocuk müzesi ise Oslo'da açılacaktır. İsveç'te ise, 1996'da Junibacken Çocuk Müzesi ve 2001'de Avrupa'nın önde gelen bilim merkezlerinden biri olan Universeum ziyaretçileriyle buluşmuştur. Danimarka'da Ulusal Müze bünyesinde 1992'de bir çocuk bölümü oluşturulmuştur. Finlandiya'da ise Helsinki'de bulunan kent müzesinde aynı yıl bir çocuk birimi açılmıştır. Rusya da çocuk ve çocuk kültürünü içeren nesnelere sergilendiği müzeler bakımından zengindir. Ülkede çocuk, çocukluk, bilim, eğitim, çocuk sanatları ve oyuncak koleksiyonlarına sahip 20'den fazla müze bulunmaktadır. Moskova'da 1965 yılında Çocuk Tiyatrosu Müzesi, 1965'de Etnografik Bebekler Müzesi, 1981'de Sibirya ve Uzak Doğu Çocuk Sanatları Müzesi, 1991'de St. Petersburg'da Kardeş Oyuncaklar Müzesi ve 1992'de Çocuk Sanatları Müzesi açılmıştır. Rusya'nın ilk modern çocuk müzesi 1993 yılında açılan Noyabrsk Çocuk Müzesi'dir. Bu müzeyi 1995 yılında Moskova Çocuk Müzesi ile 2000 yılında Samara'da açılan Neftegorsk Çocuk Müzesi izlemiştir. Balkanlarda ise, Yunanistan'da 1987 yılında Yunan Çocuk Müzesi ve 1994 yılında Yunan Çocuk Sanatları Müzesi açılmıştır. Avrupa'da ayrıca Çek Cumhuriyeti'nin köklü müzelerinden biri

olan Moravian Müzesi'nde bir çocuk birimi oluşturulmuştur. Slovakya'da ise 2004 yılında Poppins Çocuk Müzesi ziyarete açılmıştır.

Avrupa'nın ilk çocuk müzelerinden biri olan Frankfurt Çocuk Müzesi, 1972 yılından beri çocuk ve gençlere yönelik dokun-yap (hands-on) felsefesine dayanan sergiler oluşturmaktadır.

Frankfurt Çocuk Müzesi'nin Tarihçesi ve Amacı

Müze, 1972 yılında Frankfurt Tarih Müzesi tarafından kurulmuştur. Müzenin amacı, çocukların ve gençlerin hedef alındığı ve etkileşimli öğrenmenin yolunu açan sergiler hazırlamaktır. Müze sergileri, otantik nesnelere, bu nesnelere benzerlerine ve hatta orijinallerine doğrudan ulaşımı sağlamaktadır. Müze, ziyaretçileri sergi sürecinin tamamına dahil etmektedir. 1972'den beri, müzede 8 yaş ve üzerindeki çocuklar için bilim, teknoloji, kültür ve sanat konulu sergiler düzenlenmektedir. Müzede ayrıca rehberli turlar, müze atölye çalışmaları, hafta sonu etkinlikleri, engelli ziyaretçiler için etkinlikler, aile etkinlikleri vb. programlar hazırlanarak yetişkinler de hedef alınmaktadır. Müze kurulduğu yıldan itibaren “Şehrimizi Tanıyalım”, “Ortaçağda Frankfurt Günlük Yaşamı”, “Krallık Seçimi ve Taç Giyme” ve “19. ve 20. yy. Frankfurt Yaşamı ve Tarihi” adlı rehberli şehir gezileri düzenlenmektedir (Zilcioğlu, 2008). Müzenin gerçekleştirdiği etkinliklerden biri de gezici müzedir. Gezici müze, müzeye uzak mesafede yaşayan çocuklar ve ailelerine müzeyi taşımış başarılı bir programdır. Yaz aylarında ise, çocuklar için seramik yapım atölyesi, kağıt yapım atölyesi, bilgisayar atölyesi, güzel yazı yazma atölyesi, resim ve kağıt tiyatro atölyesi gibi atölye çalışmaları ve kurslar düzenlenmektedir.

Müzenin Sergilerinden Örnekler

Müzedeki her sergi, oyun ve öğrenmeyi bütünleştiren etkinlikler içermektedir. 1988 yılında tasarlanan “Hazineleler”, 1999 yılında tasarlanan “Aile Tarihi ve Hikâyeleri” ve 2004–2005 yılları boyunca ziyarete açık olan “Kalp Atışı” ve “Dünya Oyuncakları” isimli sergiler ziyaretçilerin katılımıyla hazırlanmıştır (Zilcioğlu, 2008). Sergilerde, sergilenen nesneye ilişkin bilgiler etiket ya da panolar yerine işitsel araçlar kullanılarak ziyaretçiye aktarılmaktadır. Müze, 2008 yılında “Kentin Altında Ne Var?” adlı sergiyi ziyarete açmıştır. Sergi kapsamında 6 yaş ve üzeri çocuklar müze eğitimcileri eşliğinde çeşitli etkinliklere katılmaktadırlar. Sergi; Frankfurta ilgili tarih, coğrafya, jeoloji, biyolojik yaşam, arkeoloji ve gündelik yaşam gibi temel bilgiler içermektedir.

“Kentin Altında Ne Var?” Sergisi; Metro ve Raylı Sistemler Bölümü, Arkeoloji, Jeoloji ve Biyoloji Bölümü, Laboratuvar, Su ve Kanalizasyon Sistemleri Bölümü ile II. Dünya Savaşı bölümünden oluşmaktadır. *Metro ve Raylı Sistemler bölümünün* amacı, Frankfurt'un tren ve metro sisteminin tarihçesini ve sistemin nasıl işlediğini çocuklara aktarmaktır. Bu bölümde metro kontrol sistemi ve minyatür bir metro istasyonu bulunmaktadır. Serginin ikinci salonunda *Arkeoloji bölümü* bulunmaktadır. Arkeoloji bölümünde bir kazı havuzu, sergi vitrinleri, laboratuvar odası ve kazı malzemeleri yer almaktadır. Bu bölümde amaç,

Frankfurt'un tarihi ve arkeolojik zenginliklerini ve arkeologların çalışma ortamlarını çocuklara aktarmaktır. Arkeolojik kazı havuzuna giren çocuklar buldukları eser parçalarını numaralandırarak poşetlere yerleştirmekte, laboratuvara geçerek onarmakta ve sergiye hazırlamaktadırlar. Aynı bölümde Frankfurt Tarih Müzesi'ne ait orijinal nesnelere de sergilenmektedir. *Jeoloji bölümünde*, Frankfurt'ta bulunan fosil ve kayaç örnekleri sergilenmekte ve bu örneklerin nasıl bulunduğu ve sergiye hazırlandığı anlatılmaktadır. Ayrıca renkli bilgi panoları, fotoğraflar ve çizimlerle kent yakınlarındaki madenler de çocuklara aktarılmaktadır. *Biyoloji bölümünde* ise, çocuklar Frankfurt'ta hangi canlıların yaşadığını görmektedirler. Bu bölümde böcek örnekleri, fare, köstebek, yılan, örümcek ve kirpi gibi hayvanlar yer almaktadır. Jeoloji ve Biyoloji bölümleri çocuklar için oluşturulmuş ortak bir laboratuvara açılmaktadır. Serginin önemli bölümlerinden biri de Frankfurt kanalizasyon ve su dağıtım sistemlerinin anlatıldığı *Su ve Kanalizasyon Sistemi* bölümüdür. Bu bölümde su ve kanalizasyon sistemlerinin nasıl kurulduğu, tarihçesi ve işçilerin hangi şartlar altında çalıştıkları çocuklara aktarılmaktadır. İşitsel ve görsel öğelerle desteklenen serginin son bölümü, II. Dünya Savaşı ile ilgilidir. Müze, savaş yıllarında kullanılan bir sığınak hazırlamıştır. Sığınakta bulunan malzemelerin tamamı orijinaldir. Bu bölümün amacı, II. Dünya Savaşı'nın halkı nasıl etkilediğini savaşa tanıklık etmiş kişilerin ağzından çocuklara aktarmaktır.

Müze Eğitim Atölyeleri

Müze, farklı yaş grupları için kâğıt yapım atölyesi, resim atölyesi, matbaa atölyesi, bilgisayar atölyesi ve güzel yazı atölyesi kurmuştur. Kâğıt yapım atölyesinde, kâğıt yapımında kullanılan malzemeler ve kâğıt yapım süreci tüm aşamalarıyla anlatılmaktadır. Bilgisayar atölyesinde yaş gruplarına göre programlama, bilgisayarda çizim yapma ve çeşitli oyunlar oynama gibi etkinliklere katılan çocuklar, matbaa atölyesinde matbaacılığın tarihsel gelişimi hakkında bilgiler alarak konusunu kendi oluşturdukları bir gazete ya da kitap sayfası basmaktadırlar. Resim atölyesi ise hem resim yapmak hem de kâğıt tiyatrosu oluşturmak için kullanılmaktadır.

Rehberli Müze Turları

Rehberli turlarda çocuklar kentin tarihi ve modern dokusunu görmektedirler. Kent merkezi gezisi, Main Nehri Gezisi ve Dom Katedrali gezisi bu rehberli turlardan bazılarıdır. Rehberli turlar çeşitli rol yapma ve drama etkinlikleriyle renklendirilmektedir. Dom Katedrali gezisinde kralların taç giyme törenleri canlandırılmakta, Römerberg meydanında kralların devlet idaresini gerçekleştirdiği Kaisersaal ve Frankfurt Tarih Müzesi ziyaretleri gerçekleştirilmektedir.

Almanya'nın önemli çocuk müzelerinden biri de Hamburg kentinde kurulan Achtern Born Klick Çocuk Müzesi'dir.

Klick Çocuk Müzesi'nin Tarihçesi ve Amacı

1993 yılında kurulan ve 2004 yılında "Para" isimli sergi ile ziyarete açılan müzenin amacı, bölgenin sosyokültürel yaşamına katkı sağlamak ve bölgede yaşayan çocuklara okul

eğitiminde destek olacak bir öğrenme ortamı yaratmaktır. Çocukların dünyayı eğlenerek tanımlarını sağlamak; bilim sever, araştırmacı, hoşgörülü ve özerk benlik duygusu gelişmiş bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunmak müzenin diğer hedefleridir. Bu hedefler doğrultusunda müze, 0-3 ve 3-13 yaş gruplarına yönelik bilim, sanat, kültür ve gündelik yaşam konulu sürekli ve geçici sergiler hazırlamaktadır. Müze sergilerinde ve eğitim etkinliklerinde müze eğitimcileri ve üniversite öğrencileri işbirliği içinde çalışmaktadır. Müze eğitimcileri; tarih, arkeoloji, eğitim bilimleri, fen bilimleri ve tıp alanında eğitim almıştır. Müze, aynı zamanda üniversite öğrencilerin için müze eğitimi alanında bir staj ve uygulama merkezidir.

Müze Sergilerinden Örnekler

Müzenin sürekli sergileri *-10.000 Taş Devri, İnsan Vücudu (Doğum-Anne), Dişçi, Dokunuş, Büyükannenin Gündelik Yaşamı, Zaman Yolculuğu, Para ve Uçan Halı*'dir. Sürekli ve geçici sergiler müze eğitimcileri tarafından tasarlanmaktadır. Sergi temalarıyla ilişkili nesnelere bir bölümü bağış ya da satın alma yoluyla müzeye kazandırılmıştır. Müzeye kazandırılma yöntemleri farklı olsa da bu nesnelere ortak özelliği çocukların kullanımına açık olmalarıdır. *-10.000 Taş Devri* adlı sergi mağara görünümü verilmiş bir odada açılmıştır. Sergi alanındaki duvarlar prehistorik devirlerin coğrafik, iklimsel ve sosyal şartlarını betimleyen resimlerle süslenmiştir. Sergide barınmak için kullanılan farklı ortamlar canlandırılmıştır. Ayrıca av aletleri, deniz kabukları, hayvan iskeletleri ve hayvan postları yerleştirilmiştir. Bu bölümde çocuklara bitki köklerini kullanarak nasıl boya elde edecekleri ve duvar boyayacakları aktarılmaktadır. İnsan vücudunu ve organların işlevlerini çocuklara tanıtmak amacıyla hazırlanan *İnsan Vücudu* adlı sergi alanında, doğum, beş duyuya ilişkin nesne ve deney setleri ile bir dişçi muayenehanesi gibi alt bölümler oluşturulmuştur. Serginin ilk bölümünde çeşitli maketler kullanılarak solunum, dolaşım, boşaltım, hareket ve sindirim sistemleri tanıtılmaktadır. Müzenin sık ziyaret edilen sergilerinden biri de *Büyükannenin Gündelik Yaşamı* adlı sergidir. Serginin amacı, 1900 - 1950 yılları arasında kullanılan nesnelere yola çıkarak gündelik yaşama ilişkin unsurları çocuklara anlatmak ve çocukların geçmişle günümüz arasında bağ kurmalarını sağlamaktır. 1900'lerin okul ve aile yaşamı, komşuluk ilişkileri, teknolojik gelişmeler ve sosyal yaşamın anlatıldığı bu sergide 1900'lü yıllarda kullanılan nesnelere oluşan bir salon, çamaşırhane ve mutfak yer almaktadır. Mutfak bölümünde ocak yakma ve kahve öğütme gibi etkinlikler yapılmaktadır. Çamaşırhane olarak hazırlanmış diğer bölümde ise eski makinelerde su ısıtmakta, sabun üretmekte ve çamaşır yıkanmaktadır. Müzenin sürekli sergilerinden biri de *Para*'dır. Sergi market, banka ve darphane olarak düzenlenmiş bir alanda kurulmuştur. Sergi kapsamında paranın işlevi ve çağlar boyunca para yerine hangi nesnelere kullanıldığını içeren etkinlikler düzenlenmektedir. Etkinliklerde çocuklar farklı para birimlerini incelemektedirler. Müze ayrıca her yıl farklı bir ülkeyle ilgili geçici sergiler hazırlamaktadır. Bu sergilerde ülkelerin yemekleri, geleneksel kıyafetleri, müziği, çocuk oyunları ve sosyal yaşam çocuklara tanıtılmaktadır.

Sonuç

Çocuk müzeleri çocuğun gelişim sürecinin önemli bileşenlerinden oyun, keşif ve öğrenmeyi eğlenceli etkinliklerle bütünleştiren kuruluşlardır. Çocuk müzeleri sanat, tarih, arkeoloji, sağlık ve teknoloji konulu sergiler hazırlamak yanında, toplumun farklı kesimlerinden çocuklara ulaşmak; toplumun sosyal ve kültürel değerlerini çocuklara aktarmayı, farklı kültürlerle karşı hoşgörü ve kendi kültürüne karşı farkındalık yaratmayı amaçladıklarından Türkiye için önemli bir ihtiyaçtır. Müzelerde eğitimin keşfe ve yaşantılara dayanıyor olması müze eğitiminin 90'lı yıllarda Türkiye'de yaygınlaşmasını sağlamıştır. Aslında müze eğitimi Türkiye'nin yabancı olmadığı bir alandır. 1868'de Galatasaray Lisesi bünyesinde bir okul müzesinin kurulması, 1930 ve 1931'de Bursa ve İstanbul'da yeni okul müzeleri açılması ve bunun dışında gerçekleşen çok sayıda kurumsal ve münferit çalışma, Türkiye'nin müzelerin eğitim amacıyla kullanılması gerektiği bilincine sahip olduğunun kanıtlarıdır. 2005–2006 yılından itibaren ilköğretim 1. ve 2. kademe Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Görsel Sanatlar ile Fen ve Teknoloji dersi öğretim programlarında müzelerin eğitim ortamı olarak kullanılması gerektiği vurgulanmış, bu derslerde müzede yapılabilecek etkinlikler, kazanımlarla bağlantılı olarak sunulmuştur. Ancak Türkiye'de müze eğitiminin benimsenmesinin aksine, henüz bir çocuk müzesinin bulunmayışı düşündürücüdür. 1990'da Antalya Arkeoloji Müzesi'nde bir çocuk bölümü açılması, 1995'te İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin bir çocuk müzesi kurması önemli gelişmelerdir. Ancak nüfusun % 26,3'ünü 0–14 yaş grubundaki çocukların oluşturduğu Türkiye'de (TUİK, 2010) birden fazla şehirde kendi kaynaklarını yaratabilen çocuk müzeleri açılması gereklidir. Bu müzeler eğitime ve müzeciliğe yeni bir soluk katacak, çocuk ile müze arasındaki etkileşimi arttıracaktır.

Kaynakça

- ACM, Assosiation of Children's Museums resmi internet sitesi. Web: <http://www.childrensmuseums.org> adresinden 17.12.2009 tarihinde alınmıştır.
- Cleaver, J. (1988). *Doing Children's Museums: A Guide to 225 Hands-On Museums*. (2nd ed.). Williamson Publishing.
- Gallup, A. B. "1939 – 1940 December-January memories and satisfactions". *The Children's Museum News*, 27 (2).
- Greenhill, H. E. (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*, (Çev. Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı), Yay. Haz: Prof. Dr. Bekir Onur, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, No: 4, Ankara.
- Gurian, E. H. (2006). "Brave Museums", A Talk prepared for National Services. http://library.nma.gov.au/libero/docs/Libopac/bibliographies_files/EHGurian.htm Erişim Tarihi: 19.11.2008.
- Hein, G. (1998). *Learning in the Museum*. London: Routledge.

- İlhan, A. Ç. (2009). "Educational Studies in Turkish Museums", *WCES 2009 World Conference on Educational Science*, Kıbrıs.
- Karadeniz, C. (2009). *Dünyada Çocuk Müzeleri İle Bilim, Teknoloji ve Keşif Merkezlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Bir Çocuk Müzesi Modeli Oluşturulması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onur, B. (2002). *Oyuncaklı Dünya*, 2. baskı, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Onur, B. (2003). 'Müze Eğitimi: Temel İlkeler ve Politikalar'. *Müze Eğitimi Seminerleri I, Akdeniz Bölgesi Müzeleri* (1. baskı) (s. 7-23). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- Pieske, C. (2004). *Tagungsband Ittingen*. Waxmann Verlag.
- Regnier, V. (1987). "The Children's Museum: An Introduction and Overview", *Children's Environments Quarterly*, Vol.4, No.1, p: 2-3. Spring.
- Türkiye İstatistik Kurumu resmi internet sitesi. <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> Erişim Tarihi: 20.01.2010.
- Zilcioğlu, Ş. (2008). *Çocuk Müzeleri ve Müze Eğitimi*, 1. baskı, Yay. Haz: Prof. Dr. Bekir Onur. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Ürün Yayınları, Ankara.

ÖZET

Toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden materyaller üzerinde araştırma yapan ve sunduğu eğitim olanaklarıyla halkın estetik zevkiyle bilgi düzeyini artırmayı amaçlayan müzeler, 21. yüzyılda eğitim ve iletişime olağan işlevlerden daha fazla önem verilmektedir. Müze işletmeciliği, müzede pazarlama stratejileri, profesyonel sergi tasarımcılığı, halkla ilişkiler, ziyaretçi politikaları, sergi ve kültürel miras yönetimi ile müzede eğitim gibi kavramlar sıkça kullanılır ve uygulanır hale gelmektedir. Bu noktada bazı müzeler hedef kitlelerini daraltmakta ve eğitimi ana amaç haline getirmektedir. Etkin, yaratıcı ve çağdaş bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla yola çıkan Çocuk Müzeleri de bu müze türlerinden biridir. 1899 yılında New York Brooklyn'de açılan dünyanın ilk çocuk müzesi, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin vücut bulduğu bu anlayışın 21. yüzyıla taşınmasında önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde İngiltere'den Mısır'a, Rusya'dan Avustralya'ya kadar dünyanın çok sayıda ülkesinde etkileşimli sergiler tasarlayan çocuk müzeleri bulunmaktadır. Bu çalışma Avrupa'daki çocuk müzeleri sınırlı tutulmuştur. Ayrıca Avrupa'da çocukluğun toplumsal tarihi ve oyuncak üzerine yoğunlaşmış bazı müzelerle ilgili bilgi verilmiştir. Frankfurt ve Hamburg'daki çocuk müzeleri çocukların dokunarak, yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini amaçlayan ve bu amaçla sergi hazırlayan kurumlar olarak Avrupa'daki çocuk müzelerine örnek oluşturmak amacıyla tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, müze eğitimi, çocuk müzesi, bilim, teknoloji ve keşif merkezi

ABSTRACT

Museums which are non-profit public places are always ready for the service of public and public development. They also do researches about the materials which are the witnesses for the people and their environment. Museums collect, protect, share informations, examine and use these materials for the improvement of people's education and aesthetic satisfaction. In 21st century, education and communication are more important than the other basic functions for museums. Museum management, marketing strategies in museums, professional curatorship, public relations, visitor policies, exhibition and cultural heritage management and museum education are often used and applied. At this point some museums focus on specific target groups and make education as their ultimate purpose. Children's museums which support bringing up active, creative and modern persons are one of them. In 1899 first children's museum of the world, which welcomed its visitors in Brooklyn, New York, played a crucial role in extending the approach of learning by doing. Nowadays, children's museums are established all around the world from England to Egypt and from Russia to Australia. In this research especially children's museums in Europe are discussed. In addition to that, museums which focus on childhood, social history of childhood and children's toys are also discussed. Frankfurt Children's Museum and Klick Children's Museum which are designed for children's learning by doing and living are introduced in the context of giving contemporary examples for children's museums.

Keywords: Museum, museum education, children's museum, science, technology and discovery center